

uzajamna napetost čine slik prevažno semantičkim, a ne zvukovnim fenomenom. Aluzivnost, podtekst i, čak, značajni vamtekstovni prizivi pridaju Markovićevom iskazu dragocen kvalitet slojevitosti i višesmislenosti. S druge strane, utisak obilja proističe iz raznolikih emotivnih tonalitetā — vedro, igrivo, rezignirano, gorlo — koji se srećno smenjuju i pretapaju u ovim zapisima.

Recimo na kraju i to da satira, po jednom dobrom mišljenju, podrazumeva reciprocitet: osporavajući, dopušta i mogućnost sopstvenog osporavanja. Doista, šta se u Markovićevoj knjizi može osporiti? Malo šta, zanemarljivo malo — svega nekoliko epigrama s bojom i ukusom opštih novinskih mesta u znaku mallih, prizemnih povoda. Kako je broj uistinu duhovitih i originalnih, jezički varniranih i značenjski prodornih iskaza neuporedivo veći, i ikako je celovit utisak o ovoj knjizi medvosmisleno povoljan, imamo sve razloge da verujemo kako je Ilija Marković stasao u zrelog i zanimljivog pisca.

JURE DETELA: »MAPE«,

Mladinska knjiga, Ljubljana, 1978.

Piše: Denis Poniz

Ostajemo verni binarnom principu — me mi u našim zapisima, već opštinstvo koje se bavi slovenačkom kulturom: jedne su poezije konkretne i uništavaju sva slova, dakle, fuji, napolje s njima; druge koriste previše reči, dakle, fuji, napolje s njima. Jedni pesnici objavljuju knjige s polazećim obodima, a drugi jedva dolaze do majušnih broširančica. Jedni su slavni, moćni, vredni nagrada, a drugi su samo njihovih antipodi, senke, nepotrebna i smetajuća gomila. Jedni su članovi Društva (slovenačkih pesnika) — tu pljujemo u sopstvenu činiju, pa šta! — a drugi pišu tek tako. Ovih primera u dvojstava koji sačinjavaju svet poezisa u Sloveniji ima još mnogo.

Međutim, prijatno je i progovoniti nekoliko reči o knjizi poezije koja je sasvim drugačija od onoga što je obuhvatio uvod, poezije koja je srcem i dušom drugačija, koja otkriva ono što ostaje skriveno opštem, kolektivnom slepilu (za trenutak, za vek, zauvek? Ko bi znao...), koja ne ulazi u kalupe i protivkalupe koja nije konfekcijska, serijska, glajšaltovana roba bez posebne trajne vrednosti.

To da je Onfej svojom poetičnošću menjao zver i otvorao put u Had, predstavlja, naravno, prirodnu gročku laž i lupeštvo na kojima počivaju dve hiljade godina evropske poezije, a pre svega ubeđenja onih koji od poezije žive i koji je proizvode u neslućenim količinama. Mađa se dublje ne spuštamo i ne želimo da postavimo antionfeične teze o početku i biću evropske poezije, moramo priznati da nas knjiga Jureta Detele, *Mape*, vodi nekamo drugde, ustranu od grčke izveštačenosti i umonnog evropskog oponašanja.

Pre svega i najpre: Detela veoma malo podražava i veoma se malo obazire na tradicionalizam koji je poslednje kopile evrop-

ske građanske estetike. Virlo je malo mesta u knjizi od sedamdeset i pet takstova gde bismo mogli naslutiti veze s evropskom građanskom starudijom: Vrednostima i Merilima, Redom i Kanonom, Idealom i Lepotom, Uzvišenošću i Neponovljivošću. Sve u uvodu nabrojane slovenačke lestvice dvojnosti izneveruju, a svaki je naučnik još samo za staro gvožđe. Detela kaže: *Ako jedno lice (govori) iz smrti, umrečeš.*

U zbirci se više puta pojavljuje vatra u najrazličitijim vezama, a gotovo uvek samo s jednim, sredšnjim i plemenitim zadatkom: očistiti kazivanje, spaliti mu svu patinu, osloboditi ga svih primesa, tradicionalističkog lišaja, izgoreti u kazivanju sve što nije dragoceno i postojano kao zlato. Detela se pita: *je li ono što se iz usta skotrlja, reč izgovorena za ljude; Detela odgovara: Rasuđivanje ti otvara dečju padavicu: ništa nije za tebe) što bi bilo nevidljivo; Detela pita: Pišeš li, Volte Vitmane, šta dolazi u tebe? Detela odgovara: Dođi vatro, Ti si crvena.) S tobom se ne pomeram, / prikovani stenama i zelenilom / kad zemlja nestaje u otrovu.*

Pri tom, naravno, jezik Detelove poezije nije samo metafoničan i filozofski /ako ne bi bilo tako, per definicionem, Detela bi pisao novinarske članke ili ispunjavao obrasce u kakvoj opštinskoj službi/, već skniva u sebi nešto sasvim drugo. To drugo je svest o sopstvenom postupku, svest o odnosu prema materijalu /Detela na mnogim mestima pita svoje pisanje o njemu samom: o »upotrebi« reči, o njihovoj »prisutnosti« ili »odsutnosti«.../, o odnosu prema izražavanju koje nije izraživanje senjskog, već izraživanje pojedinačnog, svetog, tajanstvenog: *Ništa nije zaboravljeno / u celoj istoriji / Bog se uči / na mom primeru.* Zanimljiva parenteza: za Šalamuna je bog još uvek kriterijum, jer mu se izjednačava — Detela ga postavlja na nivo đaka koji još ništa ne zna, za nje-

ga on nije kriterijum, već samo mogućnost da se nešto jednom spozna, razjasni, domisli. Pesnički jezik Jureta Detele u *Mapama* je tajna. Može ga čitati samo onaj koji zna da raščita kôd, koji zna da mu se podredi, da položi svoje znanje i isvoju svest o poetičnom u ono što je slućeno i oznaćeno. Oznaćeno rećima Jureta Detele. Posebnim, do sada još nepoznatim i nepriputnim kôdom poetičnog. Kôdom koji nije serijski kôd Šalamunove ili kakve druge serije ponavljanja /znam: prvi, početni članovi senije — u našem slučaju Šalamun — nisu krivi što dolazi od takvih krpanijskih ponavljanja/ — original je u prvobitnom znaćenju reći. Biti original, biti prvi i još nedopunjeni akt u množini aktova koji čine svet, predstavlja, naravno, nelak i neprijatan zadatak. Zato takva dela u svetlosti serijske umetnosti treba potisnuti što više ka rubu, u mrak, u nepoznato, a ako već ugledaju svetlost sveta, neka je ugledaju u najslabijim mogućim okolnostima, bez zaštite, bez sigurne nuke koja bi ih svetlošću osvetlila.

Velika je sreća što je poezija Jureta Detele u *Mapama* već po svom rođenju obdarena takvom svetlosnom mogućnošću koju će ćuvati od svih »pristojnih« i »zvišenih« kumova koji svakog sata na svakom mestu imaju otvorene prazne tabake hantije koje pritišćaju svojim binarnim mudrostima i Većnim Merilima Lepote. Velika je sreća čitati poeziju Jureta Detele i putem čitanja vratiti se početku poezije: *Sunce je slast u nezrelosti / crni ukus krvi / Meduzasto biće se u vatri / rađa / sve boje neka budu proklete /, koja je nekad sasvim drugo od Većnih Merila Lepote, koja, u najboljem slučaju, raćaju neukusne, glumaćki podvniškujude, a rećima prazne knjige Izabranih, Sabranih, Prebranih, Nabranih, Pobranih, Ubраниh i sličnih dela.*

Velika je sreća, također, otkriti u proćitanom ćvrst, asketski jasan i zreo odnos prema poezi-

ji, prema delu, prema traženju i, me neposletku, prema svesti da je u delu, traženju i izgradnji skriveno bezbroj zamki koje jezik u svom izmicanju postavlja.

Preveo Vojislav Despotov

RADOMIR SMILJANIĆ: »LJUBAVNE ISPOVESTI SOFIJE MALOVRAZIĆ«,

ZAPIS, Beograd, 1978.

Piše: Branko Popović

Smiljanićeva knjiga pripada porodici onih pripovednih tekstova koji hotimićno izmiću kanonima jednog ćistog žanra, da bi se, po potrebi, slobodnije mogli koristiti preimućstvima nekolicke bliskih žanrova odjednom.

U uvodnoj belešci rukopisa sam autor daje žanrovko i sadržajnsko određenje dela: »Pred nama je nešto lkao *dnevnik*; neka vrsta podsetnika najvažnijih dogodovština jedne žene...«, reklo bi se čak neka vrsta *hronike* meshvaćene ljubavi Sofije Malovrazić, osebe koja je uvek bila spremna da se svim svojim bićem, telom (takođe, i pred sentimentalnim i putenim uživanjima. Ovi zapisi...« (Podvukao B. P.)

Kako je *uvodna beleška* sastavni deo pripovednog teksta, razumljivo je da se (u njemu naveden) žanrovsko samoodređenje dela može uzeti samo uslovno. Rukopis se, ipak, može svrstati u *epistolarnu* prozu blisku »dnevnicu«, »isповestima«, »hronici« intimnih »zapisa« koji teže romanesknoj formi.

Ljubavne ispovesti Sofije Malovrazić nalice Geteovom romanu *Jadi mladoga Vertera* i glavnim predmetom i popularnom formom ljubavnog »romana« u ravno, razlikovanje u složenosti pismima. Ne razmatrajući, naravno, razlikovanje u složenosti i umetnićkim svojstvima ovih dela, može se reći da je, u odnosu na priću o Verteru, Sofijina ispovest dvostruko preokrenuta: u njoj se ispoveda žena (ne muškarac), a okonćanje ljubavnih »jada« stremi pre komićnom negoli (tragićnom razrešenju; taćnije, glavni krak pripovednog smisla — saglasno našem mesentimentalnom vremenu — parodijski je usmeren prema ljubavnim neodživima muškaraca. Ali, kad se već pristupa karakterizaciji *upoređivanjem*, onda se s više razloga ova *ispovest* prićom *Petrijin venac* Dragoslava Mihajlovića, u kojoj, kao i ovde, žena stoji u središtu priće; iz njene se nalivne svesti i »neukog« jezika raća složena slika mećuljudskih odnosa današnjega sveta. Za razliku od pretežno tragićne Petrijine priće, Sofijina ispovest, uprkos privremenim ljubavnim neuspesima, deluje veoma optimistićno.

Prića je prililćno jednostavna: mlada i lepa radnica (i radnićka supruga) Sofija Malovrazić, majka ćetvoro dece, zaljubila se u drugara svoga muža, studenta M. P., koji, zauzet »revolucionarnom izmenom sveta«, nema vremena da prihvati Sofijine ljubavne izazove, miiti, pak, ima moralne smelosti da, zapostavljajući društvene, opšte probleme, zadovoljava i neke (istina teško odloživne) lićne prohteve i strasti. Sofija šalje i prićma pisma,

